

K E S K
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

Õiguslik analüüs

„Euroopa kliimamääruse, taastuenergia direktiivi ja REPowerEU määruse Eesti õigusesse ülevõtmisest“

Koostajad:

Triin Jäädmaa

Marilin Palts

Veebruar 2025

**Kaasrahastanud
Euroopa Liit**

Ülevaate koostamist toetas Euroopa Liit projekti „STELLAR - strateegilised kaebused keskkonnavalaste õiguste kaitseks”⁴⁴ raames. Ülevaates väljendatud vaated ja arvamused kuuluvad selle autoritele ega pruugi kajastada Euroopa Liidu või EACEA ametlikke seisukohti. Viimased ei vastuta ülevaate sisu eest.

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Kliimavaldkonna riikliku õigusraamistiku üldtutvustus	5
1.1 Põhiseaduse üldsätted	5
1.2 Kliimavaldkonnaga seotud põhiõigused	6
1.3 Õigus puhtale keskkonnale.....	7
1.4 Muud asjakohased seadused	8
1.5 Arengudokumendid	8
1.6 Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu	9
2. Euroopa kliimamäärus (EL) 2021/1119	10
2.1 Üldiseloostus.....	10
2.2 Siseriiklikud õigusaktid millega rakendatakse/võetakse üle.....	10
2.3 Kooskõla harta õigustega	15
3. RepowerEU määrus ja taastuvenergia direktiiv	17
3.1 Üldiseloostus	17
3.2 Siseriiklikud õigusaktid millega rakendatakse/võetakse üle.....	17
3.3 Kooskõla harta õigustega	26
4. Siseriiklik kohtupraktika	27
4.1 Plasttorude tehase DP KSH algatamata jätmise vaidlustamine (RKHKm 3-3-1-101-09) ...	27
4.2 Tori valla tuulepargi EP vaidlustamine (3-24-1221)	27

Sissejuhatus

Töö eesmärk on analüüsida, kuidas on Eesti õigusesse üle võetud ja rakendatud keskkonnakaitset puudutavaid EL energia- ja kliimaalaste õigusaktide sätteid – täpsemalt Euroopa kliimamääruse (EL) 2021/1119, taastuvenergia direktiivi RED II (EL) 2018/200, RED III (EL) 2023/2413 ja REPowerEU määruse sätteid – ning kuidas on need kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga. Töös keskendutakse keskkonna- ja osalemisõigustele, et selgitada välja kas ja kuivõrd saab üldsus mõjutada kliima- ja energiapoliitikat ning inimõigusi puudutavaid keskkonnaotsuseid.

Töö on koostatud projekti "STELLAR - strateegilised kaebused keskkonnaalaste õiguste kaitseks" raames. Projekti eesmärk on tõsta sihtrühmade teadlikkust ja valmisolekut kohaldada Euroopa Liidu põhiõiguste harta õigusi ja põhimõtteid ning mõjutada seeläbi ELi kliima- ja energiapoliitikat ja meetmeid, et tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse, õigusriigi põhimõtte rakendumine, hea valitsemistava ja läbipaistvus otsuste tegemisel.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (vastu võetud 2000. aastal) koondab kokku Euroopa Liidu kodanike ja elanike põhiõigused. Tegemist on õiguslikult siduva õigusaktiga – sellel on praegu ELi lepingutega samaväärne õiguslik jõud. Harta eesmärk on kaitsta inimeste õigusi Euroopa Liidu õiguse rakendamisel. Hartat peavad järgima ELi institutsioonid ja asutused (nt Euroopa Komisjon, Euroopa Parlament jne). Ühtlasi kehtib harta liikmesriikide suhtes ELi õigusaktide rakendamisel (nt Eesti riik peab hartast kinni pidama, kui rakendab ELi õigust.)

Harta koosneb 54 artiklist, mis on jaotatud seitsmeks osaks:

1. Väärikus – eluõigus, piinamise keeld, inimväärikus
2. Vabadused – isiklik vabadus, mõtte- ja sõnavabadus, eraelu puutumatus
3. Võrdsus – diskrimineerimise keeld, meeste ja naiste võrdsus, laste õigused
4. Solidaarsus – töötajate õigused, sotsiaalkindlustus, tervisekaitse
5. Kodanikuks olemine – valimisõigused, hea halduse õigus, kohtulik kaitse
6. Õigusemõistmine – õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsioon
7. Üldsätted

Euroopa Liidu põhiõiguste harta otseselt ei maini õigust puhtale keskkonnale kui eraldiseisvat õigust, kuid sätestab artiklis 37 kõrgetasemelise keskkonnakaitse liidu poliitika suuna ja põhimõttena. Hartat saab keskkonnaküsimustes rakendada, kasutades mitmeid selle põhimõtteid ja õigusi. Näiteks:

- 1) **Õigus elule ja inimväärikusele** (artiklid 1 ja 2) – tugevalt saastunud või ohtlik keskkond võib ohustada elu ja väärikust.
- 2) **Õigus era- ja perekonnaelu puutumatusele** (artikkel 7) – müra, saaste või muud keskkonnamõjud võivad rikkuda inimeste kodurahu või elukvaliteeti.

- 3) **Õigus tervishoiule** (artikkel 35) – inimestel on õigus ennetavale ja ravi tagavale tervishoiule, mida saab seostada õigusega puhtale keskkonnale. Kui avalik võim ei kaitse keskkonda ja see kahjustab rahva tervist, võib see olla selle sätte rikkumine.
- 4) **Õigus saada teavet ja osaleda otsustamises** (seotud artikliga 41 – hea haldus ja artikliga 42 – õigus dokumentidega tutvuda). Keskkonnaküsimustes on oluline, et avalikkus saaks infot ja saaks osaleda otsustusprotsessides (seda toetab ka Århusi konventsioon). Kui ametkonnad keelduvad keskkonnaandmeid avalikustamast, võib see rikkuda hartas sätestatud teabe- ja osalusõigusi.
- 5) **Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtupidamisele** (artikkel 47) – võrdväärset teistele valdkondadele on ka keskkonnasjades väga oluline, et avaliku huvi ja õiguste kaitseks saab kasutada õigussüsteemi. Keskkonnaküsimustes reguleerib antud õigust lähemalt Århusi konventsioon. Kodanikel ja keskkonnaühendustel peab olema võimalus vaidlustada keskkonda kahjustavaid otsuseid või tegevusi, nt arendustegevustele loa andmist, planeeringuid, riigi või kohaliku omavalitsuse tegevusetust. Menetlus peab olema läbipaistev, võrdne ja õigeaegne. Menetlus ei tohi olla liialt kulukas ega keeruline, et see takistaks ligipääsu kohtule.
- 6) **Kõrgetasemeline keskkonnakaitse** (artikkel 37) – säte rõhutab vajadust tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse säästva arengu põhimõtte kohaselt. Säästva arengu põhimõtte järgi peab ühiskonna areng toimuma nii, et see rahuldab praeguste põlvkondade vajadused, ohustamata tulevaste põlvkondade võimalust oma vajaduste rahuldamiseks. See tähendab, et areng peab toimuma ajalisel perspektiivis õiglaselt – mitte ainult praeguste inimeste, vaid ka tulevaste inimeste õigusi ja heaolu silmas pidades. Seega viitab säästva arengu põhimõte otsesõnu ka põlvkondadevahelisele õiglusele.¹

1. Kliimavaldkonna riikliku õigusraamistiku üldtutvustus

1.1 Põhiseaduse üldsätted

Eesti riigi keskkonnakaitse õigusraamistiku üldiseks aluseks on Põhiseaduse preambul ja §§-d 5 ja 53. Põhiseaduse preambul peab riigi üheks ülesandeks olla pandiks praegustele ja tulevastele põlvkondadele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus. Seda täiendab ka PS § 5, mis näeb ette, et Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Seda normi on peetud aluseks, mis loob riigile kohustuse kujundada looduskeskkonna säästlikku ja avalike huvide kohast kasutamist tagav õiguslik režiim (vt PS kommentaarid; PS, § 5 kommentaar). Lisaks sellele, et põhiseadus näeb ette kohustused riigile, nõuab see ka igapäevast

¹ Antud säte on seotud ka ELTL artikliga 11, mille kohaselt peab ühenduse poliitika ja tegevuse määratlemisse ja rakendamisse integreerima keskkonnakaitse nõuded, eelkõige pidades silmas säästva arengu edendamist.

hoolt keskkonna pärast. PS § 53 järgi on igaüks kohustatud säästma elu ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Sellest normist tuleneb keskkonna säästmise kohustus ning keskkonnakahju hüvitamise kohustus.

Riigikohus on asunud 11.10.23. a otsuses nr 3-20-771 seisukohale, et PS §-dest 5 ja 53 tuleneb Eesti riigile kohustus piirata oma kasvuhoonegaaside (KHG) heidet (p 17) ning et põhiseaduse kohaselt peab Eesti andma oma “proportsionaalse panuse”, et hoida üleilmselt soojenemist tuntavalt alla 2 kraadi ja võimalusel 1,5 kraadi piires (p 48). Kohus tugines [IPCC viimatisele, 6. ülevaateraportile](#) ja nentis, et teaduslikult on kindel, et KHG sisalduse suurenemine atmosfääris toob kaasa üleilmsed kliimamuutused “ning et sellel on omakorda rasked tagajärjed inimkonnale” (p 17).

1.2 Kliimavaldkonnaga seotud põhiõigused

Õigus elule ja õigus tervisele – PS § 28

Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikas on õiguse elule rikkumiseks loetud nt olukord, mil inimesed surid prügila plahvatusest põhjustatud maalihkes, ning leitud, et põhimõtteliselt on riigil kohustus hoida ära eluohtlikke õnnetusi ning vältida käitumist, mis riske suurendavad (EIKo 48939/99 Öneryildiz vs Türgi, p 89).

Õigus era- ja perekonnaelu austamisele – PS § 26

EIK praktikas on pikka aega loetud negatiivseid keskkonnamõjusid nagu müra, tolmu või auru, või ka näiteks looduslik üleujutus, era- ja perekonnaelu kaitsva õiguse rikkumiseks.

Omandiõigus – PS § 32

Omandiõigus võib kliimamuutuse kontekstis saada kahjustatud eelkõige seetõttu, et isiku vara kasutamise võimalused kliimakriisi mõjude tõttu vähenevad.

Õigus vabale eneseteostusele - PS § 19

See seondub inimväärikuse kaitse põhimõttega, mille elemendiks on mh õigus mitte olla hirmul enese ja oma lähedaste eksistentsi pärast (vt [PS § 19 kommentaar](#)). Eneseteostusvabadust mõjutab näiteks see, et kliimamuutuse tagajärjel võivad osad piirkonnad muutuda elamiskõlbmatuks või teatud tegevuste jaoks sobimatuks, mis sunnib ühiskonnagruppe migreerima või loobuma oma traditsioonilistest eluviisidest.

Muud vabaduspõhiõigused, nt ettevõtlusvabadus - PS § 31

Põhiõigusi ei puuduta mitte üksnes kliimamuutusega kaasnevad ulatuslikud keskkonnaprobleemid, vaid ka heidete vähendamiseks tehtavad pingutused ise ehk piirangud. Näiteks, kui praegu lükata tegutsemist edasi ning väljastada kergekäeliselt süsinikumahukatele projektidele lube, võib juhtuda, et kliimasoojenemise piiramine ja riiklike kliimakohustuste täitmine tulevikus oleks võimalik ainult kiireloomuliste ja lühiajaliste meetmetega, mis tähendaks sisuliselt kõigi põhiseaduslike vabaduste drastilist piiramist, kuna kõik inimelu valdkonnad on KHG emissioonidega seotud. See võib tuua kaasa ka märkimisväärse põlvkondadevahelise ebaõigluse.

Põlvkondadevaheline õiglus

Kliimamuutused mõjutavad selgelt ka põlvkondadevahelise õigluse printsiipi, mis on hõlmatud ka säästva arengu põhimõttega, mida kajastab mh Põhiseaduse § 5 „Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult”. Ka Pariisi kliimalepe nõuab, et allakirjutanud riigid järgiksid, edendaksid ja arvestaksid kliimamuutuste ohjamise meetmete rakendamisel oma kohustustega seoses inimõigustega /.../ ja eri põlvkondade võrdse kohtlemisega. Praegune põlvkond ei tohiks oma valikutega tekitada või lahendamata jätta selliseid keskkonnaprobleeme, mis panevad tulevastele põlvkondadele ebaõiglaselt suure koormuse ning ahendavad nende valikuid.

Eeltoodu seondub mh diskrimineerimise keeluga. Näiteks kui üks põlvkond kasutab ära suure osa süsinikueelarvest, kandes samal ajal vaid väikest osa heidete vähendamise kaaskoormast, võib juhtuda, et tulevased põlvkonnad peavad kandma suurt heidete vähendamise koormat ja kaotavad seetõttu olulise osa oma vabadustest (vt PS § 5 kommentaar). Seda on hästi selgitanud Saksamaa Konstitutsioonikohus 24. märtsi 2021. a. otsus nn Neubaueri asjas. Kohus leidis, et Saksamaa kliimaseadus ei olnud piisavalt ambitsioonikas pärast 2030. aastat ning jättis liiga suure koormuse tulevastele põlvkondadele. See riivas noorte kaebajate põhiõigusi – eriti õigust tulevikuvabadusele ja inimväärsele elule. Kohus märkis, et ülemäärane süsinikuemissioon täna piirab tulevikus teiste põlvkondade valikuvõimalusi, sest neile jääb väiksem „süsinikueelarve“. Seega peab riik õiglaselt jaotama kliimakaitsekoormust ajas, mitte lükkama seda edasi. Otsus oli esmakordne maailmas, kus kohus sidus põhiseadusliku vabaduse ja põlvkondadevahelise õiguse kliimamuutustega.

1.3 Õigus puhtale keskkonnale

Eestis ei ole õigust puhtale keskkonnale sätestatud põhiseaduses, ent selline õigus tuleneb KeÜS §-st 23, milles sätestatakse, et “igal inimesel on õigus tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, millega tal on oluline puutumus”. Tervis ja heaolu ei tähenda üksnes keskkonna kvaliteedi piirnormide järgimist, vaid nimetatud õiguse rikkumisega võib olla tegemist ka siis, kui kõik on normi piires või piirnorme ei olegi kehtestatud. Näiteks võib selle õiguse riivega olla tegemist olukorras, kus kavandatakse arendustegevust, mis soodustab piirkonnas üleujutusriskide või kuumasaarte teket. Sellisel juhul tuleb otsustajal arvesse võtta ka selle arendustegevuse mõjuväljas elavate või sageli viibivate isikute õigust tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, keda üleujutusriski suurenemine või kuumasaarte teke võib mõjutada.

Lisaks sisulisele õigusele hõlmab õigus puhtale keskkonnale ka menetluslikke õigusi:

- õigus keskkonnainfo kättesaadavusele (KeÜS § 24-25)
- õigus osaleda keskkonnaotsuste tegemisel (KeÜS § 28) ja
- õigus keskkonnaotsuseid vaidlustada (juurdepääs õigusemõistmisele) (KeÜS § 30).

Need menetluslikud õigused tulenevad ühtlasi ka Aarhusi konventsioonist.

1.4 Muud asjakohased seadused

Olulisemad kliimamuutusi ja nende leevendusmeetmeid puudutavad Eesti seadused on atmosfääriõhu kaitse seadus (AÕKS), keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS) ning energiamajanduse korralduse seadus (EnKS).

Atmosfääriõhu kaitse seaduse (AÕKS) peamiseks reguleerimisobjektiks on välisõhu kvaliteet (õhusaaste ja müra), ent AÕKS § 1 p 4 kohaselt on seaduse reguleerimisalas muuhulgas “meetmed kliimamuutuste leevendamiseks ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks”. Kliimamuutuste leevendamiseks mõeldud meetmed AÕKS-s puudutavad kasvuhoonegaaside (KHG) lubatud heitkogustega kauplemise reegleid, samuti ühisrakendust ja puhta arengu mehhanismi ning rohelist investeerimisskeemi. AÕKS-s puuduvad viited kliimaeesmärkidele.

Energiamaajanduse korralduse seadus (EnKS) on (eriti pärast viimaseid muudatusi 2022. a maikuus) kujunenud oluliseks energiatõhususe ja taastuvenergeetika valdkonda reguleerivaks õigusaktiks. EnKS-s sätestatakse (EnKS § 1 lg 1): 1) abinõud riikliku energiatõhususe eesmärgi saavutamiseks; 2) taastuvenergia edendamise põhimõtted; 3) energiatõhususe parandamise nõuded ja kohustatud osapooled nii avalikus kui ka erasektoris. EnKS-s ei ole kehtestatud kliimaeesmärke, ent selles on sätestatud õiguslik alus riikliku energiatõhususe eesmärgi seadmiseks, seatud riiklik taastuvenergia eesmärk (aastaks 2030 peab taastuvenergia moodustama vähemalt 42% riigisisestest energia summaarsest lõpptarbimisest) jm.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS) reguleerib olulise keskkonnamõjuga tegevuste keskkonnamõju hindamist (KMH) ning strateegiliste planeerimisdokumentide keskkonnamõju strateegilist hindamist (KSH). KMH/KSH käigus kliimamuutustega seonduva integreerimine erinevate tasandite otsustusprotsessidesse võimaldab teoreetiliselt kliimamuutustega pea kõigis eluvaldkondades arvestada. Kliimamõju hindamisel tuleb arvesse võtta kliimaeesmärke, mis on kava või projekti seisukohalt asjakohased (ELi KSH direktiivi I lisa punkt e; KMH direktiivi IV lisa lg 5).

Riigikohus on asunud seisukohale, et oluline kliimamõju on käsitatav olulise keskkonnahäiringuna KeÜS § 3 lg 1 tähenduses, mida saab KeÜS §-s 10 sätestatud vältimispehõimõtte kohaselt lubada üksnes alternatiivide puudumisel ning ülekaaluka esmatahtsa avaliku huvi korral. Riigikohtu praktikast (RKHKo 3-20-771) tuleneb, et kliimamõju tuleb kaitistega seotud lubade andmisel – sh nii ehituslubade kui keskkonnakomplekslubade andmisel – keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) kohaselt hinnata ning sellega arvestada. Riigikohtu praktika kohaselt võib kasvuhoonegaaside heide tuua kumulatiivselt kaasa muutused, mis vastavad olulise keskkonnamõju määratlusele. Ülemäärase kasvuhoonegaaside heite kindlakstegemisel tuleb Riigikohtu praktika kohaselt arvestada KHG heite vähendamise eesmärke.

1.5 Arengudokumendid

Eestis lähtutakse kliimamuutusi leevendavate meetmete õiguslikul reguleerimisel peaasjalikult ELi õigusest ning siseriiklikult on reguleeritud üksnes need valdkonnad või küsimused, milles ELi

õiguse rakendamine eeldab siseriikliku õigusakti vastuvõtmist. Eesti kliimapoliitika suunad ning kliimaeesmärkide seadmine on seni lahendatud peaaesjalikult strateegilistes arengudokumentides.

Kliimaeesmäärke puudutavad järgmised strateegilised valdkonnaülesed arengudokumendid:

- 1) Strateegia “Eesti 2035” (Eesti 2035)
- 2) Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 (KPP)
- 3) Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 (KOHAK)
- 4) Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK).

Valdkondlikud arengudokumendid

- 1) Keskkonna valdkonna arengukava 2030 (KEVAD) (koostamisel)
- 2) Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030
- 3) Energiamajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK)
- 4) Metsanduse arengukava 2021-2030 (MAK2030) (koostamisel)
- 5) Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035
- 6) Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016-2030 (PAK)
- 7) Eesti territoriaalne õiglase ülemineku kava (Territorial Just Transition Plan)
- 8) Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (PÕKA2030)
- 9) Üleriigiline planeering “Eesti 2030+” (ÜRP2030+)
- 10) Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030 (RTA)
- 11) Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia.

1.6 Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu

2024. a septembris avalikustati kliimakindla majanduse seaduse eelnõu, millega on plaanis kehtestada Eestis esmakordselt õiguslik raamistik kliimamuutuste leevendamiseks ja nende tagajärgedega kohanemiseks.² Kliimamuutuste leevendamise eesmärgidena on käidud välja kliimaneutraalsuse saavutamine 2050. aastaks ja vahe-eesmärgid aastateks 2030, 2035 ning 2040 nii riigile tervikuna kui ka erinevatele majandussektoritele. Kohanemise kohta on eelnõus sõnastatud üldine eesmärk suurendada ühiskonna suutlikkust kliimamuutuste tagajärgedega hakkama saada. Seda eesmärki on plaanis täpsustada valdkondlikes arengudokumentides. Et Kliimaministeeriumi kavatsuste kohaselt on tegemist raamseadusega, ei ole seaduses üldiselt sätestatud täpseid meetmeid KHG heite vähendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks.

² <https://kliimaministeerium.ee/eesti-kliimaseadus>

Need on kavas välja töötada ja sätestada teistes õigusaktides, arengukavades ning mujal pärast seda, kui kliimaseadusega on pandud paika Eesti kliimaõiguse raamistik.

2. Euroopa kliimamäärus (EL) 2021/1119

2.1 Üldiseloomustus

30. juunil 2021. a võeti vastu Euroopa kliimamäärus, millega pannakse paika ELi pikaajaline kliimaeesmärk ja selleni jõudmise raamistik.

Euroopa kliimamääruse oluliseks tuumaks on artiklis 2 sätestatud ELi ülene kliimanetraalsuse eesmärk, mis tuleb saavutada aastaks 2050. Selleks on kliimamääruses seatud siduv KHG heite vähendamise vahe-eesmärk aastaks 2030 ning nähakse ette siduva vahe-eesmärgi välja töötamine aastaks 2040. Samuti näeb kliimamäärus ette ELi ja liikmesriikide kliimamuutustega kohanemise strateegiate välja töötamise.

Asjakohaseid meetmeid selle eesmärgi saavutamiseks nähakse ette nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil, ent viimastele on paljud meetmed soovituslikud.

ELi kliimanetraalsuse eesmärk tuleb Euroopa kliimamääruse loogika kohaselt saavutada ELi üleselt kõigi liikmesriikide ühise pingutuse tulemusena. Liikmesriigid peavad ELi kliimanetraalsuse eesmärgiga arvestama oma riiklikes energia- ja kliimakavades ning pikaajalistes strateegiates, samuti on liikmesriikidele seatud kohustus tagada edusammud kliimamuutusega kohanemise valdkonnas ning tagada, et kohanemispoliitika on sidus ning kliimakaalutlused on integreeritud kõigisse poliitikavaldkondadesse.

Euroopa kliimamäärus ei näe ette otsest kohustust, et liikmesriigid ise peaksid saavutama aastaks 2050 kliimanetraalsuse ega sea liikmesriikidele individuaalseid numbrilisi kohustusi.

Liikmesriikide selgemad ja otsesemad kohustused saavad tuleneda ELi muudest õigusaktidest või nende muudatustest, mille eesmärgiks on tagada, et ELi ülene kliimanetraalsuse eesmärk ning aastaks 2030 seatud 55% KHG vähendamise eesmärk saaks täidetud.

2.2 Siseriiklikud õigusaktid millega rakendatakse/võetakse üle

ELi tasandi eesmärgid ja kohustused	Liikmesriikide kohustused	Siseriiklikud õigusaktid/arengukavad
Kliimaeesmärgid		
Art 2 näeb ette EL-ülese kliimanetraalsuse saavutamise aastaks 2050.	Liikmesriigid peavad oma energia- ja kliimakavades hindama, kuidas nende	Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030)

	kavandatud poliitikasuunad ja meetmed on kooskõlas kliimaneutraalsuse eesmärgiga. (EL määruse 2018/1999 art 3 lg 2 p f ja lisa 1 A jao p 3.1.1 ning B jao p 5.5, mida Euroopa kliimamäärusega muudeti) Liikmesriikide pikaajalised strateegiad (<i>Long-Term Strategy</i>) peavad olema kooskõlas ELi kliimaneutraalsuse eesmärgiga (EL määruse 2018/1999 art 15 lg 1, mida Euroopa kliimamäärusega muudeti). Art 2 (2). Liikmesriigid võtavad riigi tasandil vajalikud meetmed, et võimaldada lõikes 1 sätestatud kliimaneutraalsuse eesmärgi ühist täitmist, võttes samal ajal arvesse liikmesriikide vahel nii õigluse kui ka solidaarsuse edendamise olulisust ning selle eesmärgi saavutamise kulutasuvust	Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 Strateegia “Eesti 2035”
Art 3 sätestab kliimamuutusi käsitleva Euroopa teadusnõukogu ülesanded. Sätestatakse vastava teadusnõukogu liikmete arv ja pädevus, valiku kriteeriumid, volituste kestus jm (määrusesse 401/2009³ lisatav art 10a).	Liikmesriike kutsutakse üles looma ka enda riiklik kliimaalane nõuandekogu (art 3 lg 4).	Ükski kehtiv arengkava ega seadus seda otseselt ette ei näe, aga 23. augustil 2023 loodi teadlastest ja valdkondlikest ekspertidest koosnev kliimanõukogu, kes nõustavad kliimaseaduse ettevalmistamisel valitsust, riigikogu, ministeeriume ja huvirühmi.
Art 4 paneb paika EL kliimaalased vahe-eesmärgid. Aastaks 2030: • Tuleb vähendada KHG netoheidet vähemalt 55% võrreldes 1990. aastaga (art 4 lg 1) • Piiratakse netosidumise panust 225 miljoni CO₂ ekvivalenttonnini. Komisjon vaatab hiljemalt 2021. a 30. juuniks üle, kas ELi õigusaktid on	Liikmesriik seab prioriteediks vähendada kiiresti ja prognoositavalt KHG heidet ning samal ajal suurendada nende sidumist looduslikes neeldajates (art 4 lg 1).	Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030) Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 Strateegia “Eesti 2035”

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 401/2009, 23. aprill 2009, Euroopa Keskkonnaameti ja Euroopa keskkonnateabe- ja -vaatlusvõrgu kohta. Kodifitseeritud versioon: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX%3A32009R0401>

eesmärkide saavutamiseks piisavad (art 4 lg 2). ⁴ Aastaks 2040 pannakse siduv vaheeesmärk paika hiljemalt 6 kuu möödudes Pariisi kokkuleppe artiklis 14 osutatud esimesest üleilmsest kokkuvõttest ⁵ (art 4 lg 3). Samal ajal avaldab Komisjon ELi KHG eelarve ajavahemikuks 2030-2050 (art 4 lg 4).		
Kliimamuutustega kohanemine		
EL tagab, et Pariisi kokkuleppe artikli 7 kohaselt vastupanuvõime tugevdamisel ning kliimamuutuste suhtes vastuvõtlikkuse vähendamisel tehakse järjepidevaid edusamme (art 5 lg 1).	Liikmesriigil on samuti järjepidevate edusammude tagamise kohustus (art 5 lg 1).	Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030
Art 5 näeb ette EL kliimamuutustega kohanemise strateegia vastuvõtmise (art 5 lg 2).	Liikmesriigid võtavad vastu ja viivad ellu riiklikud kohanemisstrateegiad ja -kavad; ajakohastavad korrapäraselt strateegiaid ja lisavad ajakohastatud teabe aruandesse (art 5 lg 4).	Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030
Tuleb tagada, et liidu ja liikmesriikide kohanemispoliitika oleks sidus, vastastikku toetav jne – ja püüaks paremini ja järjepidevalt integreerida kliimamuutustega kohanemist kõigisse poliitikavaldkondadesse (art 5 lg 3).	Liikmesriikidel on ELi tasandi kohustusega samasugune kohustus tagada kohanemispoliitika sidusus ja kliimamuutustega kohanemise integreerimine poliitikavaldkondadesse (art 5 lg 3).	Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 Planeerimisseadus Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus
Hiljemalt 30. juulil 2022 võtab komisjon vastu suunised, milles määratakse kindlaks ühised põhimõtted ja tavad oluliste kliimariskide kindlakstegemiseks jm. (art 5 lg 5).		
Edusammude ja meetmete hindamine		

⁴ Selle ülevaatamise tulemusena esitas Komisjon 14. juulil 2021. a paketi „Eesmärk 55“ („Fit for 55“), mis koosneb ettepanekutest ELi õigusaktide läbivaatamiseks ja ajakohastamiseks ning uute algatuste käivitamiseks, et tagada ELi poliitika kooskõla nõukogu ja Euroopa Parlamendi poolt kokku lepitud kliimaeesmärkidega.

⁵ Pariisi kokkuleppe art 14 lg 2 kohaselt tehakse esimene ülemaailmne kokkuvõte aastal 2023 ning seejärel iga viie aasta järel, kui osaliste kohtumisena toimiv osaliste konverents ei otsusta teisiti.

Hiljemalt 30. septembriks 2023 ja seejärel iga 5 aasta järel hindab Komisjon (art 6 lg 1-3): 1) Edusamme, mida kõik liikmesriigid on ühiselt teinud, et saavutada kliimaneutraalsuse eesmärk; 2) Edusamme, mida kõik liikmesriigid on kohanemisel ühiselt teinud. Samuti vaatab Komisjon läbi ELi meetmete kooskõla kliimaneutraalsuse eesmärgiga ning kohanemises tehtavate edusammude eesmärgiga. Kui edusammud ei ole olnud piisavad või kooskõla puudub, võtab Komisjon vajalikud meetmed.		
Komisjon hindab kõigi kavandatavate meetmete ja seadusandlike ettepanekute, sh eelarveettepanekute kooskõla kliimaneutraalsuse eesmärgi ning ELi vahe-eesmärkidega enne nende vastuvõtmist (art 6 lg 4).		
Komisjon hindab liikmesriikide meetmeid 30. septembriks 2023 ja seejärel iga 5 aasta järel (art 7 lg 1).	Vastavad meetmed tuleb liikmesriigil ette näha oma riiklikes kliima- ja energiakavades (REKK), mille koostamise kohustus tuleneb EL määrusest 2018/1999.	Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030)
Kui Komisjon leiab, et liikmesriigi meetmed ei ole kooskõlas kliimaneutraalsuse eesmärgi või kohanemise edusammude tagamise kohustusega, võib ta anda liikmesriigile soovitusi (art 7 lg 2).	Liikmesriik peab teavitama komisjoni, kuidas ta kavatseb soovitusi igakülgsest arvesse võtta; samuti tuleb liikmesriigil selgitada järgmise aasta REKKis, kuidas ta on soovitusi arvesse võtnud (art 7 lg 3).	Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030)
Hindamiste aluseks võtab Komisjon indikatiivse lineaarse trajektoori, millel liigutakse liidu tasandil netoheite vähendamiseks, mis ühendab kliimaneutraalsuse eesmärgi ja vahe-eesmärgid (art 8 lg 1-2). Komisjon tugineb hindamisel teabele, mis on loetletud art 8 lõikes		

3 (REKKid ja nende aruanded, EEA ja JRC aruanded, ametlik statistika, IPCC, IPBES ⁶ jm uusimad aruanded jm).		
Üldsuse osalemine ja kliimadialoog		
Komisjon teeb koostööd kõigi ühiskonna osadega; aitab tagada kaasava ja juurdepääsetava protsessi kõigil tasanditel. (Art 9)	Liikmesriik peab sisse seadma mitmetasandilise kliima- ja energiadialoogi, mille raames kohalikud omavalitsused, kodanikuühiskonna organisatsioonid, äriühingud, investorid, muud asjaomased sidusrühmad ja üldsus saavad aktiivselt osaleda, arutada ELi kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamise üle ning energia- ja kliimapoliitika jaoks kavandatud erinevaid – ka pikaajalisi stsenaariume ning jälgida edasiminekut, välja arvatud juhul, kui liikmesriigis on juba sama eesmärgi täitev struktuur. (EL määruse 2018/1999 art 11, mille sõnastust Euroopa kliimamäärusega muudeti)	Üldine keskkonnavaline kaasamisregulatsioon tuleneb keskkonnaseadustiku üldosa seadusest KeÜS § 29 sätestab õigus osaleda keskkonda oluliselt mõjutavate õiguse üldaktide väljatöötamisel
Vabatahtlikud teekaardid		
Komisjon teeb koostööd ELi majandussektoritega, kes otsustavad koostada indikatiivsed vabatahtlikud teekaardid kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamiseks, jälgib nende teekaartide väljatöötamist ja vahendab dialoogi asjaomaste sidusrühmade vahel. (Art 10)		

⁶ IPBES - *The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* ehk Elurikkuse ja loodushüvede koostöökogu - sõltumatu valitsustevaheline platvorm, mille eesmärk on tugevdada teaduse ja poliitika seoseid, et tagada elurikkuse ja looduse hüvede tõhusam kaitse ja jätkusuutlikum kasutamine ning selle kaudu ka säästev areng ja inimeste pikaajaline heaolu.

2.3 Kooskõla harta õigustega

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 37 kohaselt tuleb kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine integreerida liidu poliitikasse ning tagada säästva arengu põhimõtte kohaselt.

Eesti õiguses väljenduvad antud artikli põhimõtted järgmistes [keskkonnaseadustiku üldosa seaduse](#) (KeÜS) sätetes:

KeÜS § 8. Keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõte

Keskkonnakaitse meetmed peavad tagama kõrgetasemelise kaitse, seejuures tuleb tagada keskkonna terviklik kaitse ja arvestada keskkonnamõju võimalikku ülekandumist ühelt keskkonnaelemendilt teisele.

KeÜS § 9. Lõimimispõhimõte

Keskkonnakaitse kõrget taset tagavad kaalutlused peavad olema arvesse võetud kõikide eluvaldkondade arengu suunamisel, et tagada säästev areng.

KeÜS § 13. Loodusvarade säästliku kasutamise põhimõte

Taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid tuleb kasutada säästlikult, arvestades nende looduslikku täienemist ja varude jätkumist võimalikult pikaks ajaks. Seaduses sätestatud juhul kehtestatakse taastuva ja taastumatu loodusvara kasutusmäärad.

Samuti on Eestis eraldi kehtestatud [säästva arengu seadus](#), mis ei ole aga praktikas just eriti palju rakendamist leidnud.

Euroopa Kliimamääruse artiklid on oma sisult pigem üldised ning ei ole Eesti õigusesse üle võetud konkreetsete normidena, vaid nende elluviimine on tagatud üldjuhul läbi erinevate arengukavade.

Kuna kliimakindla majanduse seaduse eelnõu osas puudub veel käesoleval hetkel kindlus, kas ja mis kujul see kehtestatakse, siis pole kõnealuse seaduse võimalikke sätteid lähemalt analüüsitud.

Käesoleva töö raamidesse ei mahu kogu Eesti kliimavaldkonna regulatsiooni vastavuse analüüsimine hartale, küll aga toome välja mõned võimalikud olulised puudused:

- 1) Siseriiklikult on Eesti kliimapolitika suunad ja kliimaeesmärkide seadmine seni lahendatud peaaesjalikult strateegilistes arengudokumentides, mis on kohati aga vananenud ja omavahel vastuolus. Kliimaeesmärkide paikapanek arengudokumentides on nende erineva taseme ja tähenduse ning sisu kiire aegumise tõttu toonud kaasa õigusliku ebaselguse. Kliimaeesmärgid on vaja kehtestada seaduse tasandil ning nende kehtestamine üksnes arengukavades ei ole piisav, kuna kliimaeesmärkide seadmine mõjutab põhiõigusi. Ka õiguskantsler on oma [16.01.23. a seisukohas](#) ning Riigikohus 11.10.23. a otsuses nr 3-20-771 andnud mõista, et Eesti kliimaalane reguleerimatus on praegusel juhul Põhiseadusega vastuolus. Käesoleva töö kirjutamise hetkel on küll pooleli kliimakindla majanduse seaduse eelnõu menetlus, ent arvestades poliitikas ja ühiskonnas üldisemalt valitsevat kriitilist meelestatust antud eelnõu suhtes, siis puudub kindlus millal, mis kujul ja kas üldse antud seaduseelnõu vastu võetakse.

Kliimaalane üldine reguleerimatus tähendab, et puudub kindlus ka Euroopa kliimamääruse üldiste eesmärkide saavutamises, samuti pole kliimamuutustest mõjutatud põhiõigused piisavalt kaitstud.

- 2) Eestil puuduvad üldised kliimaeesmärgid 2035. aastast varasema perioodi osas. Kuigi Eestil on olemas mõningad sektoriaalsed eesmärgid aastaks 2030, nt taastuvenergiaeesmärk, siis KHG koguheitele sellist eesmärki pole. 2019. aastal kinnitatud REKK 2030 sisaldab küll sellist üldeesmärki aastaks 2030, kuid ametiasutused ei tunnista selle kliimakava siduvust - nende hinnangul on REKK 2030 näol tegemist üksnes Euroopa Komisjonile esitatava teatisega. EL energialiidu juhtimismäärus (EL) 2018/1999 art 14 lg 3 kohaselt võib REKKi uuendamisel muuta oma kliimaeesmärgi üksnes selliselt, et need kajastavad sama suurt või ulatuslikumat eesmärgipüstistust, võrreldes oma kõige viimati esitatud REKKis seatuga.

Eeltoodu muudab meie hinnangul, aga ka REKK 2030. a kliimaeesmärgi Eestile siduvaks. Kui aga ametiasutused seda ei tunnista ning väljastavad aina lube süsinikumahukatele tegevustele, siis puudub igasugune kindlus selle eesmärgi saavutamises. See oleks vastuolus ka harta õigustega – eelkõige kõrgetasemelise keskkonnakaitse põhimõttega (art 37) ning kliimamuutustest mõjutatud põhiõigustega.

- 3) Eesti kehtivad kliimaeesmärgid ei ole kooskõlas Pariisi kliimaleppe eesmärgiga pingutada kliimasoojenemise hoidmiseks 1,5 kraadi piires. Kliimaeesmärkide seadmisel ei ole läbi viidud nn Eesti maksimaalse võimekuse analüüsi, mis põhineks arusaadaval objektiivsel meetodil ja kontrollitavatel empiirilistel uuringutel.

See võib olla vastuolus harta õigustega – eelkõige kõrgetasemelise keskkonnakaitse põhimõttega (art 37) ning kliimamuutustest mõjutatud põhiõigustega.

Menetluslikest aspektidest on kliimavaldkonnas meie hinnangul järgmised võimalikud olulised puudused:

- 1) Kliimaalane kaebeõigus ei ole õiguses eraldi reguleeritud ning on oluline oht, et kohus ei tunnusta üksikisiku kaebeõigust kliimaalaseid otsuseid vaidlustada. Seni on sellest aspektist kohtupraktika olnud väga napp. Ühes hiljutises juhtumis (nr 3-24-1888) lükkas esimese astme kohus nooruki esitatud kliimakaebuse tagasi kaebeõiguse puudumise tõttu. Samas asjas tunnustas kohus küll keskkonnaorganisatsiooni kaebeõigust, ent piiras sisuliselt argumentide ulatust, millele keskkonnaorganisatsioon võib kaebuses tugineda, mh eitas kohus keskkonnaühenduse võimalust tugineda inimõiguste kaitse argumentidele.

Kui sisuliselt puudub võimalus vaidlustada kliimamuutustest mõjutatud põhiõiguste rikkumisi või see on ülemäära raskendatud, siis see on vastuolus harta artikliga 47.

- 2) Pole selge, kas üldsus saab vaidlustada riigi üldist ebapiisavat kliimaalast tegevust. Näiteks on seaduste ja strateegiliste arengudokumentide vaidlustamine väga piiratud.

Kui üksikisikutel või keskkonnaühendustel puudub võimalus vaidlustada nt kliimaeesmärkide piisavust, mis on seotud Euroopa kliimamääruse ja energialiidu juhtimismääruse täitmisega, siis see on vastuolus harta artikliga 47.

3. RepowerEU määrus ja taastuvenergia direktiiv

3.1 Üldiseloomustus

Taastuvenergia direktiiviga **RED II** (Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/2001, 11. detsember 2018, taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta) kehtestatakse ühine raamistik taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamiseks. RED II direktiiv seab eesmärgiks, et 2030. aastaks peab märkimisväärne osa EL-i energiast tulema taastuvatest allikatest, ning kehtestab selle saavutamiseks õigusnormid. Direktiiv reguleerib taastuvenergia rahastamist, oma tarbeks toodetud energia kasutamist ning taastuvenergia integreerimist kütte-, jahutus- ja transpordisektoris. Samuti rõhutatakse EL-i riikide ja kolmandate riikide koostöö tähtsust, sätestatakse päritolutagatiste süsteem energiaallika tõendamiseks ja lihtsustatakse haldusmenetlusi taastuvenergia projektide elluviimisel. Lisaks kehtestatakse biokütustele, vedelatele biokütustele ja biomasskütustele säästlikkuse ning kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise kriteeriumid. Direktiivi eesmärk on edendada taastuvenergia kasutamist, vähendada kliimamuutusi ja suurendada EL-i energiasõltumatust.

RED III direktiiv (Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2413, 18. oktoober 2023, millega muudetakse direktiivi (EL) 2018/2001, määrust (EL) 2018/1999 ja direktiivi 98/70/EÜ seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamisega ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv (EL) 2015/652) on EL-i taastuvenergia direktiivi kolmas versioon, mis seab uuendatud ja kõrgemad eesmärgid taastuvenergia kasutuselevõtuks aastaks 2030.

REPowerEU määrus on Euroopa Liidu strateegia, mille eesmärgiks on tugevdada Euroopa energiajulgeolekut, vähendada sõltuvust Venemaa fossiilkütustest ning kiirendada üleminekut taastuvenergiale ja energiatõhususele. Määrus on osa Euroopa rohelise kokkuleppe ja ELi 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärkide täitmisest, keskendudes energiatarnete mitmekesistamisele, rohepöörde edendamisele ja liidu strateegilise autonoomia suurendamisele.

REPowerEU täiendab ja tugevdab Taastuvenergia direktiivi (RED II) ning selle kavandatud muudatusi (RED III).

3.2 Siseriiklikud õigusaktid millega rakendatakse/võetakse üle

ELi tasandi eesmärgid ja kohustused	Liikmesriikide kohustused	Siseriiklikud õigusaktid
RED II		
Art 3 Liidu siduv 2030. aasta üldeesmärk	RED II artikkel 3 seab liikmesriikidele kohustuse tagada, et taastuvatest energiaallikatest toodetud energia moodustaks aastaks 2030 vähemalt 32% ELi energia lõpptarbimisest. Liikmesriigid peavad määrama riiklikud panused läbi lõimitud energia- ja kliimakavade ning tagama, et poliitikameetmed ja toetuskavad järgiksid jäätmehierarhiat.	Energiamajanduse korralduse seaduse, elektrituruseaduse ning keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse muutmise seadus
Art 4 Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia toetuskavad	RED II artikkel 4 seab liikmesriikidele kohustuse tagada, et taastuvenergia edendamine Euroopa Liidus toimuks läbipaistval, konkurentsivõimelisel ja tõhusal viisil, samal ajal pidades silmas keskkonna- ja majanduslaseid eesmäärke.	Energiamajanduse korralduse seadus
RED III menetlussätted		
Artikkel 3 lg 3 Liidu siduv 2030. aasta üldeesmärk	RED III artikkel 3 lg 3 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et biomassist toodetakse energiat viisil, mille puhul biomassi tooraineturu põhjendamatud moonutused ja kahjulik mõju elurikkusele, keskkonnale ja kliimale on minimaalsed, järgides jäätmehierarhiat ja biomassi astmelise kasutamise põhimõtet. Liikmesriigid peavad kavandama biokütustest, vedelatest biokütustest ja biomasskütustest toodetud energia toetuskavad nii, et vältida mittekestlike kasutusviiside stimuleerimist ja materjalisektoritega konkureerimise moonutamist, eesmärgiga tagada puitbiomassi kasutamine lähtuvalt selle suurimast majanduslikust ja keskkonnaga seotud lisaväärtusest prioriteetsuse järjekorras.	Energiamajanduse korralduse seadus

	Liikmesriigid võivad teha biomassi astmelise kasutamise põhimõttest erandeid, kui seda on vaja energiavarustuskindluse tagamiseks või kui kohalik tööstussektor ei ole kvantitatiivselt või tehniliselt võimeline kasutama metsa biomassi energia tootmisest suurema majandusliku ja keskkonnavalise lisaväärtuse loomiseks. Liikmesriigid peavad kord aastas teavitama komisjoni biomassi astmelise kasutamise põhimõtte eranditest. Liikmesriikidel on keelatud anda toetust saepalkide, vineeripakkude, tööstusliku ümarpuidu, kändude ja juurte kasutamiseks energia tootmiseks ning jäätmete põletamise teel taastuvenergia tootmiseks (v.a liigiti kogumise nõude täitmisel). Liikmesriigid ei tohi toetada metsa biomassist elektrienergia tootmiseks, välja arvatud juhul, kui seda toodetakse piirkonnas, mis on tahketest fossiilkütustest sõltuvuse tõttu kindlaks määratud või kui selle tootmisel kasutatakse biomassist tekkinud CO₂ kogumist ja säilitamist või kui seda toodetakse ELi toimimise lepingu artiklis 349 osutatud äärepoolseimas piirkonnas piiratud aja jooksul ja eesmärgiga vähendada metsa biomassi kasutamist nii palju kui võimalik, ilma et see mõjutaks ohutu ja turvalise energia kättesaadavust.	
Artikkel 15c lg-d 1, 2, 3 Taastuvenergia eelisarendusalad	RED III artikkel 15c lõige 1 kohustab liikmesriike hiljemalt 21. veebruariks 2026 tagama, et pädevad asutused võtavad vastu ühe või mitu kava, millega määratakse artikli 15b lõikes 1 osutatud alade alarühmaks taastuvenergia eelisarendusalad üht või mitut liiki taastuvate energiaallikate jaoks. Liikmesriigid võivad välja jätta biomassi	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuvenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli

	põletavad jaamad ja hüdroelektrijaamad. Liiksmariikide pädevad asutused peavad määrama homogeensed alad taastuenergia arendamiseks, eelistades tehis- ja ehitatud pindu nagu nagu hoonete katused ja fassaadid, transporditaristu ja selle vahetu ümbrus, parkimisalad, põllumajandusettevõtted, prügilad, tööstuspiirkonnad, kaevandused, tehissiseveekogud, -järved või -veehoidlad ning asjakohasel juhul asulareoveepuhastid, samuti degradeerunud maa, mis ei ole põllumajanduses kasutatav ning välistada tuleb keskkonnatundlikud alad nagu Natura 2000 alad ja rändeteed. Nad peavad kasutama tundlikkuskartaartide ja muude andmetike põhjalikku analüüsi, et leida piirkonnad, kus taastuenergiajaamad ei põhjusta olulist keskkonnamõju. Lõike 2 kohaselt peavad liikmesriigid enne kavade vastuvõtmist, millega määratakse taastuenergia eelisarendusalad, tegema keskkonnamõju hindamise ning vajadusel Natura hindamise. Lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid otsustama taastuenergia eelisarendusalade suuruse selle järgi, millised on selle tehnoloogia liigi eripära ja nõuded. Säilitades kaalutlusõiguse nende alade suuruse üle otsustamisel, seavad liikmesriigid eesmärgiks, et nende alade kogusuurus oleks märkimisväärne ja et need aitaksid kaasa käesolevas direktiivis sätestatud eesmärkide saavutamisele. Kavad, millega määratakse artikli 15c lõike 1 esimeses lõigus osutatud taastuenergia eelisarendusalad, tehakse üldsusele kättesaadavaks ja vaadatakse asjakohasel juhul korrapäraselt läbi lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamise raames.	
--	--	--

Artikkel 15d lg-d 1, 2 Üldsuse osalemine	RED III artikli 15d lõiked 1 ja 2 seavad liikmesriikidele kohustuse tagada, et üldsus saaks osaleda taastuenergia eelisarendusalade määramise protsessis vastavalt direktiivi 2001/42/EÜ artikli 6 nõuetele, mis mh hõlmab ka mõjutatud või potentsiaalselt mõjutatud üldsuse kindlakstegemist. Liikmesriigid peavad soodustama kohalike kogukondade otsest ja kaudset osalemist taastuenergiaprojektides.	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 15e lg-d 1, 2, 3 Võrgu- ja salvestustaristu alad, mis on vajalikud taastuenergia elektrisüsteemi integreerimiseks	RED III artikli 15e lõige 1 võimaldab liikmesriikidel kehtestada kavade kaudu sihtotstarbelised taristualad võrgu- ning salvestusprojektide arendamiseks. Kavades tuleb vältida Natura 2000 ja ning riiklike looduse ja elurikkuse kaitse kavadega määratud alasid. Ette peab olema nähtud KMH tegemine ja leevendusmeetmed. RED III artikli 15e lõige 2 võimaldab liikmesriikidel erandjuhtudel vabastada taastuenergia võrgu- ja salvestusprojektid keskkonnamõju hindamise nõuetest, et kiirendada taastuenergia kasutuselevõttu ja saavutada kliimaeesmärke. See on lubatud ainult sihtotstarbelistel taristualadel ning eeldusel, et rakendatakse leevendusmeetmeid. Erand ei kehti projektidele, millel on tõenäoliselt oluline mõju mõnes teises liikmesriigis. RED III artikli 15e lõige 3 kohustab liikmesriike korraldama KMH kohustusest vabastatud projektide läbi vaatamise (et välistada ettenägematu olulise keskkonnamõju avaldamist) 30 päeva jooksul.	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16 Loamenetluse korraldus ja peamised põhimõtted	RED III artikkel 16 käsitleb loamenetluse korraldust ning kohustab liikmesriike looma vähemalt ühe kontaktpunkti, kes aitab juhendatult taotlejal läbida	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine)

	loamenetlust. Liikmesriigid on kohustatud hiljemalt 21. novembriks 2025 tagama, et kogu loamenetlus toimub elektroonilisel kujul.	26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16a Loamenetlus taastuenergia eelisarendusaladel	RED III artikkel 16a käsitleb loamenetluse korraldust eelisarendusaladel. Liikmesriigid peavad tagama, et taastuenergia eelisarendusaladel asuvate projektide loamenetlus kestaks maksimaalselt 12 kuud, avamere projektide puhul kuni 2 aastat, ning taastuvelektriijaamade ajakohastamise ja väiksemate käitiste puhul kuni 6 kuud (avamere projektidel 12 kuud), erakorralistel juhtudel võib tähtaegu pikendada. Artikkel 16a sätestab juhud, mil uued taotlused vabastatakse keskkonnamõju hindamisest ning selliste taotluste läbivaatamise korra. Uutele taastuenergiajaamadele lubade andmise taotluste läbivaatamine viiakse lõpule 45 päeva jooksul alates selleks piisava teabe esitamise kuupäevast. Alla 150 kW elektrivõimsusega käitiste loataotluse puhul ja taastuvelektriijaamade ajakohastamist käsitlevate uute taotluste puhul viiakse läbivaatamine lõpule 30 päeva jooksul. Liikmesriigid võivad taastuenergia eesmärkide kiirendamiseks vabastada tuule- ja päikeseenergia projektid keskkonnahindamisest, kuid ettevõtjad peavad rakendama leevendus- või hüvitusmeetmeid, sealhulgas rahalist kompensatsiooni, et kaitsta mõjutatud liike ja keskkonda.	Võetakse üle järgneva: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16b Loamenetlus väljaspool taastuenergia eelisarendusalasid	RED III artikkel 16b seab liikmesriigidele kohustuse tagada, et väljaspool eelisarendusalasid asuvate taastuenergiaprojektide loamenetlus ei kestaks üle kahe	Võetakse üle järgneva: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine)

	aasta, avamereprojektide puhul üle kolme aasta, erandjuhtudel võib tähtaega pikendada kuni kuus kuud. Keskkonnamõju hindamine peab toimuma ühe menetlusena, mille ulatust hiljem ei laiendata. Kui projektis on rakendatud leevendusmeetmeid, ei loeta kaitsealuste liikide liikide tapmist või häirimist tahtlikuks. Alla 150 kW elektrivõimsusega uute kütiste rajamist ja samas asukohas paiknevaid energiasalvesteid ning selliste jaamade, kütiste ja salvestite ühendamist võrguga, loamenetlus ei tohi ületada 12 kuud, avamereprojektidel kahte aastat, erandjuhul saab tähtaega pikendada kuni kolme kuu võrra.	26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16c Ajakohastamist käsitleva loamenetluse kiirendamine	RED III artikkel 16c kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kui taastuvelektrijaama ajakohastamisel ei suurene taastuvelektrijaama võimsus rohkem kui 15 %, ei kestaks võrguühenduse loamenetlus üle 3 kuu, välja arvatud ohutusprobleemide või tehnilise sobimatuse korral. Ning kui on vajalik artikli 16a lõikes 4 sätestatud läbivaatamine või keskkonnamõju hindamine, piirdub läbivaatamine või keskkonnamõju hindamine võimaliku mõjuga, mis tuleneb projekti muutmisest või laiendamisest võrreldes algprojektiga. Kui päikeseenergia paigaldiste ajakohastamisega ei kaasne täiendava ruumi kasutamist ja see vastab algse päikeseenergia paigaldise suhtes kehtestatud kohaldatavatele keskkonnaalastele leevendusmeetmetele, ei ole vaja keskkonnamõju hindamist ega vastavat läbivaatamist läbi viia.	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16d Loamenetlus päikeseenergiaseadmete paigaldamiseks	RED III artikkel 16d kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et päikeseenergiaseadmete ja energiasalvestite paigaldamise loamenetlus olemasolevatele või tulevastele tehiserajatistele (v.a tehiseveepinnad) ei kesta üle 3 kuu ja	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine)

	kuni 100 kW päikeseenergiaseadmete loamenetlus ei kesta üle 1 kuu.	26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16e Loamenetlus soojuspumpade paigaldamiseks	RED III artikkel 16e kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kuni 50 MW võimsusega soojuspumpade paigaldamise loamenetlus ei kesta kauem kui 1 kuu ja maasoojuspumpade loamenetlus kauem kui 3 kuud, välja arvatud ohutusprobleemide või tehnilise sobimatuse korral.	Võetakse üle järgneva: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 16f Ülekaalukas avalik huvi	RED III artikkel 16f järgi hiljemalt 21. veebruariks 2024 kuni kliimaneutraalsuse saavutamiseni tagavad liikmesriigid, et loamenetluses eeldatakse, et taastuenergiajaamade planeerimine, ehitamine ja käitamine, selliste jaamade võrguga ühendamine, seotud võrk ise ning salvestusvahendid vastavad ülekaalukale avalikule huvile ning edendavad rahvatervist ja ohutust, kui üksikjuhtumite puhul kaalutakse õiguslikke huve direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõike 4 ja artikli 16 lõike 1 punkti c, direktiivi 2000/60/EÜ artikli 4 lõike 7 ja direktiivi 2009/147/EÜ artikli 9 lõike 1 punkti a kohaldamiseks. Liikmesriigid võivad igakülselt põhjendatud ja eriasjaoludel kooskõlas nende määruse (EL) 2018/1999 artiklite 3 ja 14 kohaselt esitatud lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades sätestatud prioriteetidega otsustada piirata käesoleva artikli kohaldamist oma territooriumi teatavate osade ning teatavat liiki tehnoloogia või teatavate tehniliste omadustega projektide suhtes. Liikmesriigid teavitavad komisjoni sellisest piirangust koos põhjendustega.	Võetakse üle järgneva: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 18 lg 6 Teavitamine ja koolitus	RED II artikkel 18 lg 6 kohaselt peavad liikmesriigid töötama kohalike ja piirkondlike ametiasutuste osalusel välja sobivad teavitus-, teadlikkuse tõstmise, juhendamise või	Võetakse üle järgneva: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine)

	koolitusprogrammid, et teavitada elanikke sellest, kuidas kasutada oma õigusi aktiivsete tarbijatena, ning kasust ja praktilistest üksikasjadest, sealhulgas tehnilistest ja finantsaspektidest, mis on seotud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia arendamise ja kasutamisega, kaasa arvatud oma tarbeks toodetud taastuenergia tarbimise kaudu või taastuenergiakogukondade raames.	26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 21 lg-d 1, 6 Oma tarbeks toodetud taastuenergia tarbijad	RED II artikkel 21 lg 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama tarbijatele võimaluse hakata käesoleva artikli kohaselt oma tarbeks toodetud taastuenergia tarbijaks. Lõike 6 kohaselt peavad liikmesriigid looma tugiraamistiku, et edendada ja hõlbustada oma tarbeks toodetud taastuenergia tarbimise arengut. Liikmesriigid lisavad kokkuvõtte tugiraamistiku raames võetavatest poliitika- ja muudest meetmetest ning hinnangu nende rakendamise kohta määruse (EL) 2018/1999 kohastesse lõimitud riiklikesse energia- ja kliimakavadesse ning eduaruannetesse.	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli
Artikkel 22 lg-d 1, 4 Taastuenergiakogukonnad	RED II artikli 22 lg 1 järgi peavad liikmesriigid tagama, et lõpptarbijad, eriti kodutarbijad saavad osaleda taastuenergiakogukondades ilma diskrimineerivate tingimusteta. Lõike 4 kohaselt peavad liikmesriigid looma tugiraamistiku taastuenergiakogukondade edendamiseks ja hõlbustamiseks, tagades: - et kaotatakse põhjendamatud takistused taastuenergiakogukondadele - et oleksid asjakohased regulatsioonid energiaga kauplemiseks - et toimiks koostöö jaotusvõrguettevõtjatega	Võetakse üle järgnevaga: Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine) 26.02.2025 seaduseelnõu saadetud normitehnilisse kontrolli

	- et kohaldatakse õiglaseid ja läbipaistvaid menetlusi ning kulupõhised võrgutasusid - et ei toimuks taastuenergiakogukondade diskrimineerimist - et taastuenergiakogukondades osalemine on kättesaadav kõikidele tarbijatele - et oleks juurdepääs rahastusele ja teabele - et avaliku sektori asutustele oleks tagatud toetus taastuenergiakogukondade loomiseks - et oleks olemas tarbijate võrdse ja mittediskrimineeriva kohtlemise reeglid.	
--	--	--

3.3 Kooskõla harta õigustega

Eesti on võtnud endale kohustuse järgida Euroopa Liidu põhiõiguste harta põhimõtteid, mis käsitlevad muuhulgas sõna- ja teabevabadust (harta artikkel 11), keskkonnakaitset (artikkel 37), õigust heale haldusele (artikkel 41), õigus tutvuda dokumentidega (artikkel 42) ja Euroopa ombudsmani poole pöördumise õigust (artikkel 43). Need artiklid on olulised tagamaks juurdepääsu keskkonnateabele ning võimaldamaks avalikkuse osalust kliima- ja energiapoliitika kujundamise ja otsustusprotsessides. Harta artikkel 47 tagab õiguse tõhusale õiguskaitsele ja õiglasele kohtumõistmisele, rõhutades õigusemõistmise kättesaadavuse tähtsust kliima- ja energiaküsimustes.

Taastuenergia direktiivist tulenevad kohustused võetakse üle “Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt teiste seaduste muutmise seadus (taastuenergia direktiivi muudatuste ülevõtmine)”. Selle seletuskirjas rõhutatakse avalikkuse kaasamise olulisust taastuenergia projektide planeerimisel ning viidatakse vajadusele järgida Århusi konventsiooni põhimõtteid, mis tagavad avalikkuse õiguse osaleda keskkonnaotsuste tegemisel. Samuti käsitletakse eelnõus meetmeid, mis on suunatud keskkonnakaitse tugevdamisele ja taastuenergia kasutuselevõtu edendamisele, mis on kooskõlas harta artikliga 37. Seletuskirjas rõhutatakse vajadust tagada avalikkusele võimalus osaleda keskkonnaotsuste tegemisel ning vajadusel pöörduda kohtusse oma õiguste kaitseks. Seega võib järeldada, et eelnõu seletuskiri on ka kooskõlas harta artiklitega 11, 42 ja 47.

Atmosfääriõhu kaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas ei käsitleta otseselt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 43, mis sätestab õiguse pöörduda Euroopa Ombudsmani poole, kuid samas ei välista ega piira eelnõu ega selle seletuskiri kuidagi seda õigust.

4. Siseriiklik kohtupraktika

Eesti kohtupraktikas on Euroopa Liidu põhiõiguste hartale keskkonnavaldkonnas tuginetud väga vähe. Leidub üks Riigikohtu lahend, kus on hartat põgusalt mainitud (RKHKm 3-3-1-101-09). Lisaks oleme järgnevalt toonud välja ühe meie hinnangul probleemse juhtumi esimese astme kohtupraktikast taastuenergia valdkonnas (3-24-1221), näitlikustamaks seost Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga.

4.1 Plasttorude tehase DP KSH algatamata jätmise vaidlustamine (RKHKm 3-3-1-101-09)

18. juunil 2010 tegi Riigikohus otsuse asjas 3-3-1-101-09.⁷ Vaidlus puudutas Keila linna kavandatud plasttorude tehase rajamiseks vajalikku detailplaneeringut, mille käigus algatati esmalt selle keskkonnamõtjude hindamine, ent kolm kuud pärast seda otsust otsustas linn mõjude hindamise nõudest loobuda. Kohalik elanik T. Taluri vaidlustas hilisema otsuse, soovides, et linn otsustaks keskkonnamõtjude hindamise küsimuse uuesti.

Tallinna Halduskohus jättis kaebuse läbi vaatamata, olles muu hulgas seisukohal, et kaebajal ei ole subjektiivset õigust nõuda mõjude hindamist. Tallinna Ringkonnakohus seevastu leidis (nagu oma varasemates lahendites), et Taluril on põhiseaduse §-st 53 tulenev õigus puhtale keskkonnale, mistõttu oli tal ühtlasi õigus vaidlustada keskkonnamõtju hindamisest loobumise otsus. Keila Linnavalitsus pöördus selle otsuse peale Riigikohtusse.

Riigikohtu halduskolleegium leidis asja lahendades, et inimese emotsionaalsetele, majanduslikele ja kultuurilistele vajadustele ning elukeskkonna kvaliteedinõuetele vastav looduskeskkond on igaühe jaoks oluline väärtus, mida kaitsevad õiguslikud nõuded. Samas leidis Riigikohus (erinevalt erialakirjandusest ja vähemalt Tallinna Ringkonnakohtu väljakujunenud praktikast), et põhiseaduse §-dest 53 ja 5 ei ole võimalik tuletada konkreetset igaüheõigust puhtale keskkonnale, mida oleks võimalik riigi vastu maksma panna. Samuti ei saanud sellist õigust Riigikohtu hinnangul tuletada Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklist 37, kuna sätte asukohast hoolimata oli see sõnastuse alusel käsitatav eesmärgi, mitte subjektiivse õigusena.

4.2 Tori valla tuulepargi EP vaidlustamine (3-24-1221)

Juhtumi asjaolud

Tori Vallavolikogu algatas 2021. aastal eriplaneeringu tuuleparkide ja vajaliku taristu rajamiseks (202 km²). 2024. aasta jaanuaris tegi Vallavolikogu otsuse asukoha eelvaliku ja KSH esimese etapi aruande vastuvõtmise kohta, mille peale esitas vallas elav kohalik elanik vaide. Kaebaja vaie

⁷ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-3-1-101-09>

jäeti rahuldamata, mille peale esitas kaebaja Tallinna Halduskohtusse kaebuse, taotledes otsuste tühistamist. Kaebaja leidis, et müratasest ei olnud piisavalt uuritud, mistõttu oli järeldus normide järgimise kohta ennatlik. Samuti viitas ta madalsagedusliku infraheli hindamise puudumisele ning põhiseadusest tulenevatele õiguste riivetele (tervislik elukeskkond, omandiõigus, kodu säilitamise õigus). Kaebaja väitis, et otsus on vastuolus kehtivate planeeringudokumentidega, mis kahjustab õiguspärast ootust nende kehtivusele.

Kohtu seisukoht

Kohus jättis kaebuse rahuldamata, kuna leidis, et kaebajal puudus kaebeõigus vaidlustada kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsust ja KSH esimese etapi aruannet. Peamisteks põhjusteks tõi kohus välja, et asukoha eelvaliku otsus on vaid menetlustoiming, mitte lõplik haldusakt, mis reguleeriks otseselt kaebaja õigusi või kohustusi. See ei anna ehitusõigust ega määra tuulikute täpseid parameetreid.

Samuti viitas kohus sellele, et üksikisik saab keskkonnamäärade kohtusse pöörduda vaid isiklike õiguste kaitseks, mitte üldise avaliku huvi alusel. Kaebaja ei tõendanud, et tema tervise- ja heaoluõigus oleks juba praeguses etapis rikutud. Kohus leidis, et keskkonnamäärade, nagu müra ja varjutuse, täpne hindamine toimub eriplaneeringu detailse lahenduse faasis ning kuna asukoha eelvaliku otsus ei määra veel tuulikute täpseid asukohti ega parameetreid, ei saanud praegu kohus hinnata võimalikku õigusvastast mõju. Kohtu hinnangul teoreetilised häiringud (müra, varjutus, visuaalne mõju) ei kujuta endast kaebeõigust, kui need ei mõjuta otseselt kaebaja subjektiivseid õigusi. Kohus juhtis tähelepanu, et kaebaja saab vaidlustada eriplaneeringu kehtestamise, kui see lõpuks otsustatakse. Praeguses etapis oleks kaebus ennatlik.

Analüüs

Kohtuotsuse järelduste vastavust Euroopa Liidu põhiõiguste hartale saab hinnata põhiõiguste ja õiguskaitse kättesaadavuse aspektist ja Aarhusi konventsioonile keskkonnamäärade läbipaistvuse ja osalemisõiguse aspektist.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 sätestab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Olukorras, kus kohus leiab, et kaebajal puudub kaebeõigus, kuna otsus ei puuduta otseselt tema subjektiivseid õigusi, võib see teatud mõttes piirata kaebaja õigust kohtusse pöörduda. Samas ei ole põhiõiguste kaitse absoluutne, st õigustatud on kaebeõiguse piiramine vältimaks ennatlike kaebuste menetlemist. Olukorras, kus kaebajal on siiski võimalik pöörduda enda õiguste kaitseks kohtusse hiljem, kehtestatud eriplaneeringu vaidlustamiseks, saab asuda seisukohale, et kaebajale on tagatud tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamine.

Aarhusi konventsiooni artiklid 6 ja 9 näevad ette õiguse osaleda keskkonnamäärade tegemisel, eriti kui otsus võib mõjutada tervist ja elukeskkonda ning õiguse kohtulikule kaitsele, kui isik või ühendus leiab, et keskkonnamäärade otsustamise protsess ei ole olnud õiguspärane või piisav. Antud vaidluses leidis kohus, et asukoha eelvaliku otsus ei ole veel lõplik otsus, vaid üksnes üks menetlusetapp ning keskkonnamäärade täpsem hindamine toimub detailse lahenduse faasis. Aarhusi konventsioon soosib pigem laiendatud kaebeõigust (ka mittetulundusühingutele ja

kohalikele elanikele), mistõttu võib liiga range kaebeõiguse piiramine olla vastuolus Aarhuse konventsiooni põhimõttega, eriti kui hilisem vaidlustamine ei võimalda enam keskkonnakahju ära hoida.